

POSIADAĆ (90) *vb impf*

o oraz drugie a jasne; w *inf* -siad- (16), -siąd- (4); -siąd- *KrowObr, RejZwierc*; -siad-: -siąd- *BielKron* (5:1), *RejPos* (2:1); w pozostałych formach -siąd- (51), -siad- (7); -siad- *OrzQuin, BielSat*; -siąd-: -siad- *BielKron* (5:2), *Mącz* (1:2), też *RejPs*.

inf posiadać (23). ◇ *praes* 1 *sg* posiadâm (2). ◇ 3 *sg* posiadâ (9). ◇ 3 *pl* posiadają (8). ◇ *praet* 3 *sg* m posiadâł (11). *f* posiadała (1). ◇ 3 *pl* m *pers* posiadali (19). *subst* posiadały (1). ◇ *fut* 1 *sg* m będę posiadâł (2). ◇ *imp* 2 *sg* posiadaj (2). ◇ 1 *pl* posiadâjmy (1). ◇ 2 *pl* posiadâjcie (1). ◇ *con* 1 *sg* m bych posiadâł (1). ◇ 3 *sg* m by posiadâł (1). *f* by posiadała (1). ◇ 3 *pl* m *pers* by posiadali (3). ◇ *part praes act* posiadając (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Wchodzić w posiadanie; occupare Miech, Mącz, Modrz, Cn; intrare Miech; possidere, potiri, usurpare Cn [w tym: kogo, co (64)] (66)* : *Occupo, Ofięgam/ Oliądam pofiadam/ ogárníam/ zajmuyę/ vprzedzam/ zábáwiam* *lie. Mącz* 258c.

α. *O terytoriach plemiennych (4)* : *BibRadz Deut* 9/23; on ániól wybáwiał Izráelá od wńzech iego nieprzyaciól: ktorzy przeciw niemu powftawali/ gdy ziemię obiecáną pośiadał *CzechRozm* 57.

Szeregi: »posiadać a panować« (1): nápełniaycie zyemię á pośiadaycie ią/ á pánuycie ná niey [*replete terram, et subiicite eam Vulg Gen* 1/28] wńzytkim rybom morfkim/ ptakom/ y źwirzętom. *BielKron* 1v.

»wstępować a posiadać« (1): Oto dał Iehowá Bog twoy przed tobą tę ziemię/ wńtepuy [!] á pośiaday (iá) [*Ascende, posside*] *BudBib Deut* 1/21.

a. *Zabierać przemocą, zagarniać (61)* :

α. *O terytoriach państwowych i plemiennych (49)* : Także Gotowie z íwey ziemie wignani, cudze ziemie ięli pośiadać. *MiechGlab* 37; *RejPs* 88; Oblegli rzeki y gory w íwey mocney wielkości/ Chęc pośiadać miáltá náłze w koniow íwycz frogości. *LubPs* hh3v; SŁyżał o Alexándrze/ [...] Iz mowił iákież dáley me będzie wefele. Bo gdy iuż nie będę miał co dáley pośiadać/ Coż zá żywot moy będzie/ mużę go ośtradać. *RejZwierc* 23v, 10v; *BibRadz* I 253c *marg*; Greckie Kfiążęthá kiedy Turcy poczęli Europę pośiadać/ oni od morzá do morzá/ od brzegu do brzegu ná tych ciáfnych mieyfcách mury puścily [*lege*: puścili]/ y przegrodzili *lie* od drugiey Grecyiey. *BielKron* 272; Drugi raz Bolesław wiechał w Pomorfką ziemię/ miáltá wfi pośiadać *BielKron* 350v, 159, 239v, 296v, 392v; *RejAp* 106; *GórnDworz* Ee5v; Pośiadałci Alexándre wielki wńzythek íwiát/ że mu *lie* żaden narod nigdy oprzeć nie mogł *RejZwierc* 166; Pálterze chłopci prości w kupę *lie* zebráli/ Otomaná też chłopá zá krolá obráli. Tákże ludzie pośtronne s pirwotku drapáli/ Aż potym y kráiny zacne pośiadałi. *RejZwierc* 242, [28²], 41v, 53v, 172, 237v, 260; Mołkiewfkiego też lekce w tym nie pokładaymy/ Czulość y biegłość iego iedno rozładzaymy. Ktora iest dobrze znáczna s pobrania ziem wiele/ Gdyż ie on y s przodkámí tak pośiadał ímiele. *MycPrz* I [C]2v, II B4; *ModrzBaz* 126; *BielSjem* 8; *KochProp* 8; *PaprUp* F; *ActReg* 6, 133; *OrzJan* 48, 88; *SarnStat* 1051; Bo gdy ten Tyran Turecki począł Greciá pośiadać/ vpomináli mocy iego wiadomi/ áby przeciwko niemu y domowych doftátkow/ choć nád powinność nie żáłowano. *PowodPr* 84, 32.

posiadać czym (5): *RejWiz* 86v; Bo ácz on [*Aleksander Wielki*] ízyroki íwiát/ możnością pośiadał/ Lecz y ten [*Aleksander Sieniawski*] poiedzinkiem/ nie zle ízáblá władał. *RejZwierc* 79; Bo tákże to

wfzytko zá iedno poydzie/ choćbyś też czytał y namędrfze Philozophy/ y nazacnieyfze fprawy onych dziwnych ludzi/ ktorzy dzielnościami fwemi á fprawami fwemi fwiát y rozmaíte kroleftwá pofiadáli *RejZwierc* 14v; Práwie wfzytki narody zá nie fobie máią [*Turcy*]. Pátrzay iefliżes fłychał álbo czytał kędy/ Iáką oni chytrofcią pofiadáli wfzędzdy. *RejZwierc* 242, 44v.

W charakterystycznych połączeniach: posiadać gory, krainy (kraje) (4), krolestwa (3), miasta (miasteczka) (7), miejsca (święte) (2), państwa (4), [jaki] powiat, (wszytek) świat (7), wsi, zamki (4), (cudne) ziemie(-ę) (7); posiadać dzielnością swą, możnością, nieprzyjacielskim obyczajem, sprawą swą; posiadać sławnie, śmieie.

Zwroty: »jawnie posiadać« (2): w richle namnożyło fie ich [*łotrów u Otomana*] tak wiele, iż czo pirwey pothaiemnie łupieftwa czynił, iuz więc iawnie pocał [!] miaftecka [!] y miafta naiezdzić y pofiadać [*palam ... coepit oppida ... invadere et occupare*]. *MiechGlab* 65; *Phil* P4.

»pod pokrywką, potajemnie posiadać« (1:1): iął potaiemnie pofiadać gory w Kapadociey [*coepit occulte in Capadocia montes ... occupare*] *MiechGlab* 65; [*Turcy*] Gdzie im trzeba przymierza pilno fie ftáraią/ A pod oną pokrywką ine [*kraje*] pofiadaią. *RejZwierc* 242.

»zdradliwie posiadać« (1): Otomanow narod wiefz iáko á fład powfthał/ z łotrow á Morfkich rozboycow/ przetho byli z fwey ziemie wygnáni/ w Azyey zdradliwie cudze páńftwá pofiadáli przez niezgodę pánow *BielKron* 253v.

Szeregi: »borzyć i posiadać« (1): [*Amurat*] Greckie miałta obyczaiem nieprzyiaćielfkim borzył y pofiadał. *BielKron* 240.

»brać, (i, a) posiadać« (3): Po tey porafzce ięli Longobárdowie moc we Włofzech brąc á pofiadąc zyemie ich [*Gotów*]/ aż do Károlufá wielkiego *BielKron* 162v, 349v; *ActReg* 14.

»najeździć i posiadać« (1): *MiechGlab* 65 cf »jawnie posiadać«.

»wojować a posiadać« (1): Bo gdyby nieprzyiaćiel/ częgo Boże vchoway/ woiował á nafze pofiadał [*grassante ac nostra occupante*]/ niemiałby żadnego baczenia ták ná świetfkie iáko ná duchowne. *ModrzBaz* 139.

β. *O własności prywatnej (4)* : Toć było zgorfzenie y fortel Báláámow: ktorego y dzisieyfzy haeretykowie pilnie używają: dopufzczaiąc tákież wfzytkim ieść potrawy w pofty zákazáne/ [...] fłuby Bogu vczynione w niwecz obracaiąc/ y imioná kościelne pofiadaiąc. *WujNT* 845.

Zwroty: [»posiadać gwałtownie«: Skarzyli się poddani, że Małchoczki sąsiad gaje wyrębuje, pola orze i posiada gwałtownie ku szkodzie IKM. *LustrKra*k I 57.]

»przeciwko prawu posiadać« (1): Pánowie przeciwko onemu práwu iáwnie ziemie pofiadáli *Phil* P4.

Szeregi: »nie nachodzić ani posiadać« (1): zwierzchny Pan/ ná fwey części ma przeftawác/ fwoie role ma orác/ á cudzych nie náchodzić áni pofiadác [*alienos non invadere et occupare*] *ModrzBaz* 48.

[»uciskać a posiadać«: Opowiadali się mieszczanie [...], że [...] Ziemianie ich [*tj. ich majątności*] uciskają i posiadają zewsząd. *LustrKra*k I 52.]

Przen [czym] (1) : wiele dziś ieft ludzi tákowych ná fwiecie/ co [...] Wymyflaią fobie dziwne fpofofy ziwotow fwych/ á dziwne kftalty fobie wynáydując/ áby iedno fwiát pofiadáli pokrytą fwiátobliwofcią á fprawiedliwofcią mnimáną fwą *RejPos* 314.

γ. O narodach: Zwycięzać, podbijać (8) : tak możnemi uczynił był ie iż posiadali rozliczne narody
RejPs 154; *RejZwierc* 251v.

posiadać czym (2): Albo on Alexánder co wżem fwiátem władał/ A okrutne narody możnością
posiadał. Albo oni Rzymiánie [...] Pádali pod tą kołą tuż przed iey [tj. śmierci] nogámi. *RejWiz* 86v;
OrzJan 3.

Szeregi »bijać a posiadać« (1): [przodkowie naszy] bárzo bijáli á posiadáli nieprzyiacioły fwoie
RejZwierc 190v.

»posiadać a podbijać« (1): Oto posiadála á podbijála [bestia] pod moc fwoię krole/ kfiáżetá/ y
rozliczne narody. *RejAp* 111.

»wojować a posiadać« (1): Stoią zamki/ ftoią mury puíte/ wilcy á świnié dzikie fie w nich łagną/
á ni nacz ich podobno nie chowamy/ iedno ná bálzty nieprzyacielom fwoim/ áby oni to powoli
pobrawfzy łobie ofádzili/ á fthąd nas befpieczniey woiowali á posiadáli. *RejZwierc* 185v.

Przen (1) : Zákłétych duże czárt pośiada. *WujNT* 589 marg.

2. Mieć na własność, moc dysponować, władać czymś; possidere *Mącz, JanStat, Cn; occupare* *Modrz, Cn* [w tym: *co (13)*] (15) : YAko wyelki á známyenity dar á fkarb rodzicy w ftdle małżeńskim od paná bogá á ftworzycielá fwego posiadáya/ gdy ye pan Bog z łálki a wzglédu fwego płodem opátrzy
GliczKsiąż Cv; *RejZwierz* 40v [2 r.]; żadne^{go} ápoštołowie niemieli rofkázania posiadáć przełożeníthwá
w práwiech *BielKron* 214v; *Possideo, Pośiadam/ dżierzę/ trzimam/ mam w mocy/ włáność którey*
rzeczy mam. Mącz 380b, 418b; *RejPos* 19v, 290; *RejZwierc* 41; Niemniey też y Kfiáżetá ktore
gru^{nty} posiadáią thák Krolewfkie y Rycerfkie/ wśi młyny łobie buduiąc/ widzimi fie że by thego
zá Mołkiewskiego nie czynili *MycPrz* II D; *StryjKron* 355; Thenze Zamki y Starořtwa przednieifze
posiadał/ w Rufi/ w Polřtze wielkiei/ w Prufiech/ y indziei. *PapUp* 13.

W połączeniu szeregowym (1): *SarnStat* 931 cf »posiadać na wieczność«.

W charakterystycznych połączeniach: posiadać lepszą część świata, dar a skarb [= potomstwo],
dostojeństwo, grunty (2), folwarki, krolestwa świata tego, miasteczka, przełożeństwo w prawie, rzecz
cudzą, starostwa, wsie, zamki, ziemianki; posiadać zastawnym obyczajem.

Zwroty: »niesprawiedliwie posiadać« (1): wřzytkie one grunty y máiętności ludźiam vczonym
należą. Ktore iefli kto okrom nich pośiędzie/ niech wie/ że rzecz cudną [lege: cudzą] nieřprawiedliwie
pośiada [iniuste occupare]. *ModrzBaz* 133.

»posiadać na wieczność« (1): Téż vřtáwiámy: iż mieřczánóm y prostym ludźiom zkądkolwiek
będącym/ miářteczek/ wśi/ Folwárków práwu Ziemřkiému podległych/ kupowác/ trzymác/ pośiadać
ná wieczność [*possidere ... perpetuo JanStat* 1031] y zářtawnym obyczáiem nie ma bydź wolno
SarnStat 931.

W przen (1) : Zda mi fie iż ten lepřszą część fwiátá posiada/ Ktory tu fwemi páńřtwy s pocźciwofcią
włáda. *RejZwierz* 23v.

3. Zasiadać; sedere *Vulg, Cn; introire* *Vulg (4)* :

posiadać z kim (3): z krolmi z kxiáżety nieposiadał *FalZioł* V 52; Nigdy nie fiedział w radzie
proźnych/ á z ludźmi złořciwemi á nie miłofiernymi nie będe posiadáł [et cum iniquagerentibus non
introibo]. *WróbZořt* 25/4, 25/5.

Przysłowie bibl.: Kto nie zniża ten wyższej posiada. *BielSat* H2v.

4. Siadać od czasu do czasu (1) :

W przeciwstawieniu: »wstawac ... posiadać« (1): Tak złodziey przyrodzony/ właśnie wilczym torem Dybie na cudze dobro nocą y wieczorem. Połtępuie/ połtawa; iefli kto nie gada/ Nádłuchue: kładzie fię/ wftáie y posiada. *KlonWor* 5.

5. Zajmować czyjeś miejsce, podsiadać kogoś; priorem locum occupare, praecedere aliquem loco, priore loco a. ante omnes sedere Cn (4) :

posiadać kogo (2): *OrzQuin* F4; [Kazimierz Sprawiedliwy wybrany na monarchę mówił] mnie młodszemu nie słuszno iefth stárszego brátá poliadác ani łnim czynić *BielKron* 356.

posiadać czego [funkcja supinum = do posiadania] (1): Iáką tám zázdrością będzie ociążon on niefláchetny czárt/ iż człowiek będąc wiernym Pánu śwemu/ ktoremu on był głównym nieprzyjacielem/ poydzie przed oczymá iego poliadác onego błogofławionego mieyfczą iego/ s ktorego on był mární zrázon prze niewierność łwoię. *RejPos* [136].

Zwrot: »miejsce [czyje] posiadać« [szyk zmienny] (2): y w niebie nieieft takowá [Maryja]/ aby Synowi śwemu/ ćci y chwały/ od oycá iemu dáney/ miała zayrzeć/ vwłáztzáć/ y iego z Thronu włafnego łpychác/ á lámá mieyfce iego Bołkie poliadác? *KrowObr* 160; *RejPos* [136].

6. [Osiadać, opadać, obniżyć swoje położenie:

Zwrot: »posiadać na doł«: Tedy od wiatrów [...] one kłowty [...] wykuszają się i wypadają, zaczem się skała rozstępuje i posiada na dól. *LustrKrak* II 21.]

Synonimy: **1.** brać, ogarniać, osiągać, podbijać, wojować, zajmować; **2.** dzierżać, mieć, panować, trzymać; **3.** siadać, **6.** poniżać się.

Formacje współrdzenne cf SIEDZIEĆ.

Cf **POSIADAJĄCY, POSIADANIE**